

Inhoud

Inleiding 7

Deel 1 De genres: fantasy en sciencefiction

- 1 Definitie, herkomst, genres en trends 11
- 2 Achtergrond van de fantastiek 17
- 3 Oorspronkelijke fantastiek in de Lage Landen 25
- 4 Genres en subgenres 31
- 5 Het belang van lezen 44

Deel 2 Je eigen fantasy- of sciencefictionwereld bouwen

- 6 Hoe bouw je je eigen wereld? 51
- 7 Bouwmethodes: organisch of gestructureerd 55
- 8 Vooronderzoek en research 60
- 9 Bouw je eigen wereld 64
- 10 Bevolking: mensen en andere wezens 72
- 11 Magie en technologie 88
- 12 Wat laat je zien van je wereld? 110
- 13 Test je wereld 113

Deel 3 Je eigen fantasy- of sciencefictionverhaal schrijven

- 14 Voorbereidingen op het schrijven van je fantasy- of sciencefictionverhaal 121
- 15 Thematiek: waar gaat je verhaal over? 130
- 16 Plot, conflict, interactie 132
- 17 Personages: hoofd- en bijfiguren 141
- 18 De lezer je verhaal in trekken en geboeid houden 145
- 19 Clichés en valkuilen 155
- 20 Hoe word je beter als schrijver? 161

Literatuurlijst 168

Inleiding

In de genres fantasy en sciencefiction lijkt een schrijver het makkelijk te hebben: je verzint alles bij elkaar en eigenlijk heb je carte blanche. Maar als je begint met het schrijven in de fantastische genres ontdek je al snel dat dat beeld niet klopt. In feite heb je het als schrijver in de fantastiek veel moeilijker dan in de wat realistischere genres. Naast het vertellen van een boeiend verhaal moet je namelijk ook nog zorgen dat de wereld die je hebt gebouwd en aan de lezer voorlegt geloofwaardig en overtuigend is en niet als een kaartenhuis ineens stort zodra hij in handen van een lezer komt.

Dit boek is bedoeld voor schrijvers met weinig tot geen ervaring in de fantastische genres, hoewel gevorderde sciencefiction- of fantasyschrijvers er ook nog iets van kunnen opsteken. We hopen je een aantal veelgemaakte beginnersfouten te besparen en je inzicht te geven in de kwetsbare gebieden van fantasy en sciencefiction.

Wat je niet zult aantreffen in dit boek zijn de basisvaardigheden van schrijven in het algemeen: andere delen van de Schrijfbibliotheek gaan daar uitgebreid op in. Waar dat relevant is, verwijzen we naar specifieke titels of citeren we.

Opbouw van dit boek

In deel 1 gaat het over de ontstaansgeschiedenis en de kenmerken van fantasy en sciencefiction. Dit deel geeft inzicht in de stromingen en trends sinds de opkomst van sciencefiction en fantasy, ook in de Lage Landen. De belangrijkste subgenres worden benoemd en met voorbeelden geïllustreerd. We beargumenteren het belang van lezen voor de schrijver en geven leestips.

In deel 2 staat het verzinnen en construeren van je eigen sf- of fantasywereld centraal. Essentieel voor de genres is namelijk dat je

een geloofwaardige wereld weet op te bouwen. Of je nu een volledig nieuwe planeet verzint of slechts een paar fantastische elementen in je wereld stopt, het moet kloppen. Research blijkt vaak een onderschat element in het schrijven van fantasy en sciencefiction. We geven aan hoe je zo'n onderzoek kunt uitvoeren en toepassen.

Je verzonnen wereld heeft vaak ook een ander type bevolking, met bijzondere wezens, aliens, magische krachten en technologie, die concentratie en consistentie van een schrijver eisen.

Verder geven we je ook handvatten om je wereld te testen, om zo eventuele fouten en onduidelijkheden boven water te krijgen. De door jou bedachte wereld hoeft niet reëel te zijn, maar wel realistisch.

In deel 3 gaat het over het schrijven zelf. Als je wereld staat, je wezens rondlopen en je zelfverzonnen magie of technologie actief is, moet je je verhaal nog uitwerken in taal. In dit deel vertellen we je hoe je een fantasy- en sciencefictionverhaal aan de lezer kunt voorschotelen en waar je extra zorg aan moet besteden. Je doel is om de lezer te overtuigen van de echtheid van je verhaal zonder dat de krijtlijnen en steigers van het bouwproces te zien zijn. We besteden aandacht aan clichés en valkuilen in deze genres en vertellen hoe je een gevoel van verwondering kunt oproepen bij je lezers zonder ze te verliezen door ongeloof.

In het enorme scala van mogelijkheden in de fantastiek is het niet te doen om harde regels te stellen over hoe je je fantasie moet inzetten en wat je moet schrijven. Daarom geven we door het hele boek heen voorbeelden en stellen we vragen, waarmee we schrijvers hopen te prikkelen om dieper over hun werelden en verhalen na te denken.

DEEL 1

DE GENRES:
FANTASY EN
SCIENCEFICTION

Definitie, herkomst, genres en trends

Als je een fantasy- of sciencefictionverhaal wilt schrijven, is het verstandig om te weten wat de achtergrond van deze genres zijn, wat die genres inhouden en wat de ontwikkelingen en trends zijn.

Definities van de fantastische genres

Om een schets te geven van wat de fantastische genres zo'n beetje omvatten geven we hieronder een korte definitie van de vier hoofdgenres binnen de fantastiek. Het is uiteraard onmogelijk om met deze definities de grote variatie binnen de verschillende genres te beschrijven, maar over de details komen we in hoofdstuk 4 te spreken, waar we het hebben over de verschillende subgenres binnen de fantastiek. Meestal wordt het fantastische genre in vier subgenres onderverdeeld:

- Fantasy, vaak spelend in een alternatieve wereld, waar magie of fantastische wezens een belangrijk ingrediënt vormen.
- Sciencefiction, doorgaans spelend in een toekomstige wereld, waar technologie – verzonnen of geëxtrapoleerd – een belangrijke rol speelt.
- Horror, verhalen met een bovennatuurlijk element, die de lezer ongemakkelijk of angstig proberen te maken.
- Magisch realisme, verhalen waarin de werkelijkheid verbonden wordt met een andere of hogere werkelijkheid, waardoor hallucinerende beelden of droomeffecten ontstaan.

In dit boek behandelen we alleen de eerste twee genres: fantasy en sciencefiction.

Oorsprong van de fantastische genres

Lang, lang geleden, in een land hier ver vandaan, waren alle verhalen fantastisch: mythen, sagen, legenden, sprookjes bevatten allemaal magische elementen. Pas veel later ontstonden de realistische verhalen die zich tot moderne literatuur ontwikkelden. En nog weer later kwam de moderne fantasy op en ontstond het sciencefictiongenre.

Het komt wel eens voor dat een ‘literaire’ auteur zich waagt aan een fantastisch verhaal. Soms (F. Bordewijk, Auke Hulst) pakt dat geweldig uit, met een fraaie stijl, prachtige beschrijvingen en een schitterende verhaallijn. Nog vaker wordt het een draak die weliswaar mooi van stijl is, maar qua inhoud de plank mislaat. Meestal gaat het mis omdat de auteur niet precies weet hoe de fantastische genres werken, wat er al eerder bedacht is en waar de clichés en valkuilen schuilen. Een voorbeeld hiervan is het boek *Efter* van Hanna Bervoets, waar het sciencefictionelement alleen dient als trucje om spanning in het verhaal te injecteren.

Om te voorkomen dat je dingen schrijft die allang gedaan zijn, is het dus verstandig om te weten wat de oorsprong van het fantastische genre is, welke subgenres er zijn, welke in opkomst zijn en welke aan populariteit hebben ingeboet. Als je weet wat er eerder gedaan is, kun je een veel bewustere keuze maken bij het schrijven van je verhaal.

Hieronder beschrijven we de opkomst van de fantastische genres aan de hand van stromingen en voorbeelden. Daarbij richten we ons niet alleen op de literatuur van de Lage Landen, maar ook op die van de rest van de wereld (en vooral de Angelsaksische wereld).

Genres

Er zijn een paar subgenres die de meeste mensen kennen, met als aanvoerder de epische fantasy (zoals J.R.R. Tolkiens *In de ban van de ring* en George R.R. Martins *Een lied van ijs en vuur*) en op grote achterstand dystopieën (met als schoolvoorbeeld *1984* van George Orwell, maar op dit moment de *Silo*-serie van Hugh Howey en de voor jongeren bedoelde *Hongerspelen*- en *Divergent*-boeken)

en urban fantasy met vampiers en weerwolven (zoals Laurell K. Hamiltons *Anita Blake: vampierenjager*-serie). Dat zijn dan ook direct de meest populaire subgenres in Nederland en Vlaanderen. Maar er zijn er veel meer: de fantastische genres zijn zo veelomvattend dat je jezelf als auteur tekortdoet als je niet verder komt dan de populaire subgenres. Om je een idee te geven volgen hier enkele minder bekende subgenres: grimdark, (post)cyberpunk, sword & sorcery, steampunk, (new) weird, slipstream, biopunk, sword & sandal, dark chick fantasy en paranormale romantiek. Als je nog meer wilt grasduinen: op de Engelstalige Wikipedia-pagina over fantasy (<http://en.wikipedia.org/wiki/fantasy>) staan ruim dertig subgenres opgesomd en op de Wikipedia-pagina over sciencefiction (http://en.wikipedia.org/wiki/Science_fiction) vind je ook nog zo'n twintig subgenres daarvan.

Trends

Het is goed om in de gaten te houden wat er gebeurt binnen het genre waarin je wilt gaan schrijven. Het is verstandig om te weten wat er in het verleden geschreven is door auteurs, om te voorkomen dat je in clichés vervalt zonder dat je dat doorhebt. Ook is het aan te raden om te weten wat er op dit moment geschreven wordt en of dat aansluit bij de ideeën die jij hebt over het schrijven. Lees recensies en overzichtsartikelen over het subgenre waar jij je verhaal in wilt schrijven en probeer een beeld te krijgen van de normen, ideeën en clichés ervan. Zo schreef Martijn Lindeboom in 2010 in een artikel over de *Malazan*-serie van Steven Erikson:

De Malazijnse wereld is een harde, realistisch beschreven fantasywereld, die speelt met de oude conventies. Is dat een nieuwe trend? George R.R. Martin doet iets soortgelijks in zijn *Song of Ice and Fire*, al is die wereld veel meer vergelijkbaar met onze middeleeuwen. Ze hebben in elk geval gemeen dat de conflicten in de wereld op compromisloze wijze in beeld worden gebracht. Oorlog is hard. Beide zijden gaan te ver. Oorlogsmisdaden zijn aan de orde van de dag,

zelfs gepleegd door die personages van wie je bent gaan houden. De nieuwe fantasy lijkt wars te zijn van zwart en wit, van duister en licht, van goed en kwaad. Elke kant van het conflict heeft beide: redenen om te handelen zoals ze doen, maar ook daden die zelfs daarmee niet goed te praten zijn. Helden zijn geen helden meer, maar mensen van vlees en bloed. Soms heldhaftig, soms laf, soms handelend in opdracht, soms uit de bocht vliegend op basis van hun eigen persoonlijkheid of passie. Volwassen fantasy? In elk geval opgroeiende fantasy.

De term die we tegenwoordig hanteren voor dit subgenre is 'grimdark'. Die term is vanaf ongeveer 2013 definitief in gebruik voor boeken en verhalen, al is de oorsprong veel ouder. Had je de vakliteratuur bijgehouden, dan kon je de trend al voor 2013 volgen. Of je daar dan wat mee wilt doen is natuurlijk geheel aan jou als schrijver.

In de Paul Harland Prijs-schrijfwedstrijd voor fantastische verhalen was een van de meest gehoorde klachten van de jury dat de auteurs uit de Lage Landen niet op de hoogte lijken te zijn van de internationale trends. Jurylid Guido Eekhaut verwoordde dat in zijn voorwoord bij zijn jurycommentaar voor de Paul Harland Prijs van 2014 op deze manier:

Bijna al deze verhalen beperken zich tot het bovennatuurlijke, het mythische, soms het magisch realisme. Waar zijn de andere subgenres? Geen speculatieve fictie, geen dystopia's, geen steampunk, geen space opera, geen weird, geen urban fantasy, geen... Leest niemand dan nog China Miéville of M. John Harrison? Geen Jeff VanderMeer, geen Richard K. Morgan, Ekaterina Sedia, Peter Watts... Neen, al deze verhalen komen uit hetzelfde groeivat van een inspiratieloze Necromonger, allemaal semisprookjes, slappe supernatural, hier en daar een symbolisch stukje, hier en daar een spatje gruwel. Evenmin is er maatschappijkritiek te bekennen, geen

onderzoek naar de gevolgen van technologie en wetenschap, geen politieke fictie – het lijkt alsof deze auteurs allemaal wereldvreemd zijn, en dat ook nog willen blijven. En toch is het dat wat het fantastische genre zo uitzonderlijk maakt: dat het een vehikel is om over onze wereld te schrijven, over onze problemen en de gevaren voor onze samenleving. Te veel pseudofilosofische onzin over mythische wezens, bovennatuurlijke verschijnselen en dergelijke. Is dit een algemene trend? Zijn mensen niet meer geïnteresseerd in onze toekomst, in onze problemen? Is dit een algehele vlucht in de mystiek en/of het verleden, zodat we niet meer *hoeven* na te denken? Dit is verontrustend. Geen van deze auteurs ziet zich geneigd om een *boodschap* mee te geven, iets waarover we kunnen (of moeten) nadenken. En laat dat nu precies een van de voornaamste bestaansredenen zijn van speculatieve en fantastische literatuur: de onthullende kracht van de veronderstelling, van het ‘wat indien’-verhaal.

Kortom: een oproep aan schrijvers om zich te verbreden, de trends te kennen, nieuwe paden in te slaan en diepere inhoud te geven aan hun verhalen.

Het is natuurlijk ook een moeilijke balans: schrijven wat je wilt, wat gewaardeerd wordt, wat populair is en waar je goed in bent. Maar zelfs als je niets te maken wilt hebben met bepaalde subgenres, is het toch goed om de trends te kennen, zodat je begrijpt wat er al is en daarop in kunt spelen.

Natuurlijk kunnen we dit ook relativeren: tijdens het schrijven moet je je eigen verhaal proberen te vertellen en je niet laten leiden door trends. Auteur Jeff VanderMeer zei daarover in een interview:

Het eerste waar ik het vaak met schrijfcursisten over moet hebben, is dat ze moeten schrijven over dingen die het dichtst bij henzelf liggen en die je het meeste interesseren. Laat je niet afleiden door wat op dat moment succesvol is. Trends komen en gaan heel snel. Je wordt veel gelukkiger, zelfs als

het langer duurt om gepubliceerd te worden, als je schrijft wat jij wilt schrijven. Het werkt het beste als je de markt naar jou toe laat komen.